

[Development of the investment strategy of the enterprise as the direction of ensuring its investment attractiveness]. *Upravlinnina proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, no. 1(37) (2011): 92-99.

Tkach, I. M. "Kontseptsiiia stratehii rozvytku oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy na investytsiino-innovatsiinykh zasadakh" [The concept of strategy of development of the military-

industrial complex of Ukraine on investment and innovation basis]. *Problemy nauky*, no. 12 (2007): 9-14.

Vikhanskiy, O. S. *Strategicheskoye upravleniye* [Strategic management]. Moscow: Gardariki, 2002.

Yastremska, O. M. *Investytsiina dialnist promyslovykh pidpriemstv: metodolohichni ta metodychni zasady* [Investment activity of industrial enterprises: methodological and methodical bases]. Kharkiv: INZhEK, 2004.

УДК 658.155

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

© 2016 ЛАЧКОВА Л. І., ЛАЧКОВА В. М., ПОСТОЛЬНА Н. О.

УДК 658.155

Лачкова Л. І., Лачкова В. М., Постольна Н. О. Методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємств торгівлі

Обґрунтовано необхідність застосування системного підходу і доцільність використання інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки підприємств роздрібно торгівлі, яка заснована на розрахунку узагальнюючого показника рівня фінансової безпеки. Розроблено адитивну модель, що враховує найбільш інформативні показники для роздрібно торгівлі продовольчими товарами: рентабельність активів, коефіцієнт покриття, період оборотності запасів, період оборотності кредиторської заборгованості, показник якості чистих активів. Прийняття рішень із застосуванням розробленого методичного забезпечення ґрунтується на використанні запропонованих критеріїв для регламентації проведення процедури інтегральної бальної оцінки та ідентифікаційної карти типу підприємств роздрібно торгівлі за рівнем фінансової безпеки. Апробація запропонованого інструментарію дозволила виділити цільову групу підприємств роздрібно торгівлі, для яких розробка стратегії управління фінансовою безпекою є першочерговим завданням та які мають потенціал для її реалізації.

Ключові слова: торгівля, підприємство, оцінка фінансової безпеки.

Табл.: 4. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 15.

Лачкова Людмила Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, аналізу та страхування, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)
E-mail: milach53@gmail.com

Лачкова Вікторія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, аналізу та страхування, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)
E-mail: vilach@yandex.ru

Постольна Наталія Олександрівна – викладач Харківського торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету (вул. Клочківська, 202, Харків, 61045, Україна)

УДК 658.155

UDC 658.155

Лачкова Л. И., Лачкова В. М., Постольна Н. А. Методические подходы к оценке финансовой безопасности предприятий торговли

Lachkova L. I., Lachkova V. N., Posolnaya N. A. The Methodical Approaches to Evaluating the Financial Security of Trade Enterprises

Обоснована необхідність застосування системного підходу і цілесобразність використання інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки підприємств розничної торгівлі, котра ґрунтується на розрахунку узагальнюючого показника рівня фінансової безпеки. Розроблено адитивну модель, що враховує найбільш інформативні показники для розничної торгівлі продовольственными товарами: рентабельність активів, коефіцієнт покриття, період оборачиваемости запасов, период оборачиваемости кредиторской задолженности, показатель качества чистых активов. Принятие решений с применением разработанного методического обеспечения основывается на использовании предложенных критериев для регламентации проведения процедуры интегральной бальной оценки и идентификационной карты типа предприятий розничной торговли по уровню финансовой безопасности. Апробація запропонованого інструментарію дозволила виділити цільову групу підприємств розничної торгівлі, для котрих розробка стратегії управління фінансовою безпекою є першочерговою задачею і котрі мають потенціал для її реалізації.

The article substantiates necessity of applying a systemic approach and the usefulness of integrated scoping the financial security of the retail trade enterprises, which is based on calculating the synthesis indicator of the level of financial security. An additive model with account of the most informative indicators for retail food trade, i.e.: return on assets, coverage coefficient, stock turnover period, turnover period of accounts payable, and the indicator of the net assets quality, has been developed. Decision-making with use of the developed methodical support is based on the proposed criteria for regulating the procedure of the integrated scoring evaluation and the identification card of type of retail trade enterprises by the level of financial security. Approbation of the suggested instrumentarium allowed to select the target group of the retail trade enterprises, for which development of a strategy for the management of financial security has the top priority and which have the capacity to implement it.

Ключевые слова: торговля, предприятие, оценка финансовой безопасности.

Keywords: trade, enterprise, evaluation of financial security.

Табл.: 4. **Формул.:** 1. **Библ.:** 15.

Tbl.: 4. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 15.

Лачкова Людмила Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов, анализа и страхования, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)
E-mail: milach53@gmail.com

Lachkova Lyudmyla I. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Analysis and Insurance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)
E-mail: milach53@gmail.com

Лачкова Виктория Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, анализа и страхования, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)
E-mail: vilach@yandex.ru

Lachkova Victoriya N. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Analysis and Insurance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)
E-mail: vilach@yandex.ru

Постольная Наталья Александровна – преподаватель Харьковского торгового-экономического колледжа Киевского национального торгового-экономического университета (ул. Клочковская, 202, Харьков, 61045, Украина)

Posolnaya Nataliya A. – Lecturer, Kharkiv Trade and Economic College of Kyiv National University of Trade and Economics (202 Klochkivska Str., Kharkiv, 61045, Ukraine)

Тривала фінансово-економічна криза, політична нестабільність, ризики воєнного характеру через протистояння на сході країни, неадекватний зовнішнім загрозам менеджмент сприяють зниженню рівня фінансової безпеки підприємств України. Зниження економічної активності, зростання безробіття, різке підвищення індексу цін виробників, надвисокий рівень інфляції (48,1%) спричинили погіршення добробуту населення, зменшення його купівельної спроможності, що призвело до триваючого з 2014 р. зниження розмірів споживання і негативно вплинуло на результати діяльності торговельних підприємств. За підсумками 2015 р. більше третини вітчизняних підприємств торгівлі як фінансовий результат мали збиток (35,5%). І хоча за підсумками 9 місяців 2016 р. кількість збиткових підприємств галузі скоротилася до 26,9% від загальної кількості, однак питання підвищення рівня фінансової безпеки підприємств торгівлі залишаються актуальними і сьогодні. Зважаючи на те, що торгівля як провідний вид діяльності сфери обігу здійснює підтримку вітчизняного товаровиробника, сприяє бюджетоутворенню, стимулює розвиток інвестиційних процесів, є одним з чинників сталого розвитку економіки в Україні, підвищення ефективності функціонування сфери товарного обігу є важливим і вельми нагальним.

Гострота проблем збереження і підвищення рівня фінансової безпеки вимагає від підприємств адекватної внутрішній та зовнішній загрозам і ризикам системи управління, яка здатна попереджувати розгортання кризи, забезпечувати фінансову рівновагу та фінансову стійкість підприємства в довгостроковому періоді, створювати умови для ефективної діяльності, зростання ринкової вартості підприємства, досягнення позитивних соціальних наслідків. Для розробки результативних управлінських заходів необхідно оцінити рівень наявної фінансової безпеки підприємства, виявити тенденції його розвитку, що актуалізує визначений напрям дослідження.

Окремі теоретичні та методичні аспекти проблеми, що досліджується, висвітлено у працях відомих вчених-економістів І. О. Бланка, А. О. Єпіфанова, М. О. Кизима, А. О. Лігоненко, В. Я. Пономаренка, О. О. Терещенка, О. М. Тридіда та ін.

Проте, оскільки фінансова безпека за своєю суттю є системним об'єктом дослідження, а стан фінансової безпеки характеризує сукупність критеріїв, які змінюються в певних межах, у сучасній спеціальній літературі існують різні методичні підходи до її оцінки. Причому слід відзначити, що більшість наукових розробок присвячені різноманітним аспектам оцінки фінансової безпеки на загальнонаціональному та регіональному рівнях і значно меншою мірою – питанням оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. Крім того, більшість наукових досліджень проведено в галузі промисловості й не враховують особливостей підприємств торгівлі, що стримує вдосконалення системи управління фінансовою безпекою на підприємствах галузі.

Метою статті є обґрунтування методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємств роздрібно-торгівлі для підвищення ефективності управління нею.

На підставі аналізу останніх досліджень та публікацій [2; 4; 5; 8; 11–14] можна зазначити, що об'єктом управління фінансовою безпекою є процес виникнення та поглиблення кризи розвитку підприємства, впровадження заходів щодо її усунення та запобігання, створення умов для ефективної діяльності підприємства у довгостроковому періоді. Відповідно до визначеної сутності об'єкта управління фінансовою безпекою більшість наукових розробок з питання дослідження описує різні методичні підходи до діагностики фінансового стану та загрози банкрутства, які ґрунтуються на фінансових показниках і можуть бути використані для оцінки фінансової безпеки підприємства.

На підставі розробленої авторами структурно-логічної схеми побудови системи діагностики фінансової безпеки на підприємстві торгівлі [9], яка дозволяє встановити підпорядкованість різних напрямів діагностики завданням управління фінансовою безпекою підприємства, було обстежено сукупність підприємств роздрібно- та оптово-роздрібно-торгівлі, різних за формами власності та розмірами, але однакових за регіональною ознакою (м. Харків) і товарною спеціалізацією – торгівля продовольчими товарами. Враховуючи результати проведеного теоретичного дослідження, за основу подальших розробок було прийнято принциповість зв'язку необхідності фінансової стабілізації та підвищення рівня фінансової безпеки підприємства в перебігу розвитку фінансової кризи. З цих позицій як об'єкти дослідження розглядалися лише ті підприємства, розвиток яких мав ознаки кризового стану різної глибини, що характеризується перш за все наявністю ознак поточної неплатоспроможності, визначених за Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [1].

На підставі узагальнення теоретичних досліджень авторами зазначено, що спектр показників, які пропонуються фахівцями до розрахунку рівня фінансової безпеки підприємств, надзвичайно широкий. Але навіть не розраховуючи самі показники, а виходячи лише з логічних міркувань, стає очевидним, що безсистемне їх використання не дозволить отримати ґрунтовні висновки щодо можливостей розв'язання існуючих проблем. Тому, на думку авторів, усі традиційні показники мають бути чітко систематизовані з огляду на завдання, вирішенню яких має сприяти управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі. Такими завданнями виступають, перш за все, покращення результатів діяльності, підвищення ліквідності та збереження вартості. Проведені дослідження довели, що найбільш інформативними з точки зору діагностики рівня фінансової безпеки підприємств роздрібно-торгівлі є:

- ✦ *по-перше*, поглиблений аналіз фінансових результатів діяльності підприємств та потенціалу їх покращення, у тому числі аналіз товарообороту та тенденцій його розвитку, аналіз динаміки обсягів та рівнів комерційного доходу та операційних витрат, аналіз операційного прибутку та чинників, що його зумовлюють;

- ✦ *по-друге*, аналіз платоспроможності та ділової активності підприємства, у тому числі аналіз платоспроможності, аналіз оборотності запасів та кредиторської заборгованості;
- ✦ *по-третє*, аналіз здатності до економічного зростання та можливості створювати вартість, у тому числі аналіз обсягів і динаміки чистих активів, аналіз фінансової стійкості, аналіз здатності до економічного зростання.

Проведена оцінка рівня фінансової безпеки підприємства за вказаними напрямками дозволила зробити висновок про те, що для деяких підприємств вибіркової сукупності результати оцінки є неоднозначними. Так, наприклад, протягом 2013 р. і 2015 р. «надкритична» неплатоспроможність була притаманна об'єктам № 8 і № 24. Але ж повертаючись до результатів цільового аналізу їх фінансової стійкості, можна стверджувати, що такі висновки є занадто перебільшеними. Так, діяльність вказаних підприємств відбувається на фоні стабільного зростання обсягу продажів, а проблеми з прибутковістю не носять систематичного характеру. Суперечність результатів реальним умовам господарювання спостерігається також і на прикладі підприємства № 26, для якого за розрахунками показників ознак неплатоспроможності фінансове положення не має суттєвих проблем, проте падіння обсягів продажів є катастрофічним, підприємство втрачає прибуткові позиції, значно уповільнюються розрахунки з кредиторами, а запаси виявляються майже зовсім неліквідними. Наведені аргументи дозволяють стверджувати, що застосування зазначених Методичних рекомендацій не дозволяє зробити об'єктивних висновків щодо рівня фінансової безпеки підприємств торгівлі. Таким чином, проведені дослідження дозволяють стверджувати, що діюча нормативна база діагностики фінансового стану підприємства як підґрунтя для встановлення рівня фінансової безпеки потребує подальшого розвитку й удосконалення і не може автоматично використовуватися для реалізації визначених у даному дослідженні завдань. За таких умов існує об'єктивна необхідність використання інтегральних методів оцінки, які передбачають моделювання узагальнюючого показника оцінки економічного явища через визначення характеру його зв'язку з основними релевантними факторами.

Враховуючи комплексність поняття фінансової безпеки, що описується через різноспрямовані показники господарсько-фінансової діяльності підприємства, пропонуємо для її інтегральної оцінки використовувати адитивний тип детермінованої залежності від факторів (тобто оцінка рівня фінансової безпеки підприємства торгівлі априорі дорівнює алгебраїчній сумі оцінок факторів).

Для отримання узагальнюючих оцінок залежностей адитивного типу, як правило, використовуються методи рейтингового, або бального, оцінювання. Безперечною перевагою цих методів є, по-перше, можливість вибору набору індикаторів, адекватних специфіці діяльності підприємств, що досліджуються, і, по-друге, можливість порівняння не з певним нормативним (або еталонним) значенням, яке може зовсім не відповідати

реальним умовам господарювання, а встановлення рейтингу або кількості балів залежно від інтервалів, в які потрапляють значення індикаторів.

Загальну структурно-логічну схему побудови рейтингової (бальної) системи оцінки фінансового стану та діагностики банкрутства розроблено у працях Баканова М. І., Лігоненко Л. О., Шеремета А. Д. [3; 10; 15]. Розробка адаптованого до специфіки торговельної галузі інструментарію інтегральної бальної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства торгівлі ґрунтується на необхідності розв'язання таких завдань:

1) визначення переліку індикаторів (показників), які є найбільш інформативними з точки зору можливостей проведення заходів фінансової стабілізації підприємства торгівлі;

2) обґрунтування вибору можливих інтервалів моделювання типів фінансового стану, які б дозволили однозначно ідентифікувати ситуації як такі, що відповідають високому рівню фінансової безпеки і відсутності необхідності проведення фінансової стабілізації; достатньому рівню фінансової безпеки і необхідності проведення та високому рівні потенційних можливостей перетворень; низькому рівню фінансової безпеки і необхідності проведення фінансової стабілізації та низькому рівню можливостей; критичному рівню фінансової безпеки і недоцільності проведення заходів фінансової стабілізації через незворотність наслідків фінансової кризи.

Об'єктивна оцінка доцільності проведення фінансової стабілізації з метою підвищення рівня фінансової безпеки підприємства можлива лише за умови відбору репрезентативного кола показників, які дозволяють отримати найбільш вірогідне уявлення про стан проблеми. Як зазначає Баканов М. І., «етап обґрунтування системи показників, які беруть участь в рейтинговій оцінці, є найважливішою складовою методики» [3, с. 130]. Найбільш загальними вимогами до оціночних показників у економічній літературі прийнято вважати такі: максимальна інформативність, достатність; орієнтація на дані публічної звітності, урахування галузевої специфіки діяльності, кількісна вимірюваність.

З урахуванням даних вимог, базисних положень теорії фінансів, а також аргументів, наведених під час вибору системи показників для аналізу фінансової безпеки, авторами пропонується до індикаторної вибірки показників інтегральної бальної оцінки рівня фінансової безпеки включити такі коефіцієнти:

- ✦ *рентабельність активів* (P_A) – як відображення здатності керівництва реалізувати всі наявні можливості розвитку в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності, що має особливу цінність під час визначення рівня фінансової безпеки;
- ✦ *коефіцієнт покриття* (K_n) – як відбиття «межі безпеки для покриття поточних зобов'язань поточними активами і для компенсації невідзначеності та випадкових порушень, об'єктом яких є потоки коштів на підприємстві» [6];
- ✦ *період оборотності запасів* (O_3) – як показник відповідності сформованого асортименту спо-

- живчому попиту, з одного боку, та реальний індикатор рівня ліквідності найбільш вагомої складової оборотних активів підприємств торгівлі;
- ✦ *період оборотності кредиторської заборгованості* ($O_{крз}$) – як індикатор рівня платіжної дисциплінованості підприємства в короткостроковому періоді, на який повинні бути орієнтовані стабілізаційні заходи;
 - ✦ *показник якості чистих активів* ($П_{чА}$) – як індикатор фінансової стійкості, по-перше, і здатності до збереження вартості майнового потенціалу, по-друге.

З точки зору достатності запропонована індикаторна вибірка відповідає визначенням завданням управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі, а можливість розрахунку показників із застосуванням традиційних форм бухгалтерської звітності (№ 1 «Звіт про фінансовий стан» і № 2 «Звіт про сукупний дохід») задовольняє вимогам орієнтації на публічну звітність. З метою ж перевірки її інформативності (відсутності дублювання інформації) нами проведено кореляційний аналіз зв'язку між відібраними показниками (табл. 1) на основі обробки аналітичної інформації щодо їх значень за 30 підприємствами торгівлі вибіркової сукупності за весь період дослідження (3 роки).

Відповідно до шкали Чедока зв'язок між показниками можна інтерпретувати як слабкий і помірний. За таких умов відсутні підстави для відсіювання будь-якого із запропонованих показників, а їх інформативність можна вважати високою. Наступним етапом розробки інструментарію інтегральної оцінки фінансової має бути обґрунтування критеріїв бальної оцінки та інтерпретації її результатів.

Підґрунтям для цього є світовий досвід фінансово-економічного аналізу, висвітлений в спеціальній економічній літературі, вітчизняне законодавство про банкрутство, а також результати аналітичного дослідження результатів діяльності вибіркової сукупності підприємств роздрібною торгівлі м. Харкова. Запропоновані критерії для регламентації проведення процедури інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки наведено в табл. 2.

Загальна інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства торгівлі може бути отримана за допомогою адитивної моделі:

$$I_{\phi c} = \sum_{j=1}^5 k_j B_{ij},$$

де $I_{\phi c}$ – інтегральна бальна оцінка фінансової стійкості i -го підприємства торгівлі;

B_{ij} – кількість балів, отриманих j -м показником;
 k_j – вагомість j -го показника індикаторної вибірки.

Якщо звернутися до теорії економічного аналізу, то саме адитивні моделі рекомендується розробляти з урахуванням вагомості кожного показника [3; 15]. На погляд авторів, урахуваючи принципову важливість кожного показника, вагомість показників можна визначити методом парних порівнянь, який передбачає визначення переваги одного показника порівняно з іншим з позицій релевантності цілям проведення дослідження. Таке порівняння здійснювалось авторами на підґрунті теоретичних засад фінансового менеджменту, результатів попередніх аналітичних досліджень за вибірковою сукупністю підприємств торгівлі, а також з урахуванням результатів досліджень фахівців у напрямку визначення пріоритетності використання різних фінансових коефіцієнтів на різних етапах життєвого циклу підприємства.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між показниками індикаторної вибірки

Показник	P_A	K_n	O_z	$O_{крз}$	$П_{чА}$
Рентабельність активів (P_A)	1				
Коефіцієнт покриття (K_n)	0,270822	1			
Період оборотності запасів (O_z)	-0,150146	0,030325	1		
Період оборотності кредиторської заборгованості ($O_{крз}$)	-0,126958	-0,140709	-0,1848774	1	
Показник якості чистих активів ($П_{чА}$)	0,332585	0,426050	-0,1308088	-0,100026	1

Таблиця 2

Критерії інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки підприємств торгівлі

Значення інтервалу	Показник					Кількість балів
	P_A	K_n	O_z	$O_{крз}$	$П_{чА}$	
1	$\geq \frac{3}{4}$ ставки НБУ	$\geq 1,0$	≤ 30 днів	≤ 60 днів	$0 < Ч_A \leq П_{кан}$	5
2	$\frac{1}{2} \leq P_A < \frac{3}{4}$ ставки НБУ	$0,8 \leq K_n < 1,0$	$30 < O_z \leq 40$ днів	$60 < O_z \leq 90$ днів	$Ч_A > П_{кан}$	3
3	$0 \leq P_A < \frac{1}{2}$ ставки НБУ	$0,6 \leq K_n < 0,8$	$40 \leq K_n < 60$ днів	$90 \leq K_n < 180$ днів	$Ч_A \leq 0 < П_{кан}$	1
4	< 0	$< 0,6$	> 60 днів	> 180 днів	$Ч_A < 0;$ $П_{кан} < 0$	0

Умовні позначення: P_A – рентабельність активів; K_n – коефіцієнт покриття; O_z – період оборотності запасів; $O_{крз}$ – період оборотності кредиторської заборгованості; $П_{чА}$ – показник якості чистих активів.

Так, відповідно до досліджень авторського колективу під керівництвом проф. Градова О. П., на стадії занепаду в розвитку діяльності підприємств першочерговість показників визначається за ланцюжком: «рентабельність → ліквідність → оборотність → фінансова стійкість» [7]. Вагомість кожного показника в такому разі можна розрахувати як відношення суми його оцінок до загальної суми оцінок всіх показників, збільшене на одиницю. Результати визначення вагомості показників індикаторної вибірки методом парних порівнянь наведено в табл. 3.

Наступним етапом розробки інструментарію є визначення системи інтерпретації отриманих інтегральних бальних оцінок рівня фінансової безпеки підприємств торгівлі. Використання логічного методу в поєднанні з емпіричними дослідженнями на прикладі підприємств торгівлі вибіркової сукупності дозволило запропонувати таку систему (табл. 4).

Розроблена методика інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки підприємств торгівлі апробована на підприємствах вибіркової сукупності, і за порівнянням з результатами попереднього аналізу фінансової безпеки за визначеними цілями (покращення результатів діяльності, підвищення ліквідності та збереження вартості) їх можна вважати цілком об'єктивними і вірогідними. Інтегральна бальна оцінка фінансової безпеки дійсно відповідає виявленим тенденціям у формуванні фінансових результатів, рівням платоспроможності та фінансової стійкості, а також характеризує можливість підприємств торгівлі щодо збереження вартості.

ВИСНОВКИ

Запропонований методичний підхід до інтегральної бальної оцінки фінансової безпеки підприємств торгівлі надає можливість об'єктивно оцінити рівень

Таблиця 3

Розрахунок вагомості показників індикаторної вибірки методом парних порівнянь

Показник	P_A	K_n	O_z	$O_{крз}$	$P_{чА}$	Сума оцінок	Вагомість, k_j
Рентабельність активів (P_A)		1	1	1	1	4	1,4
Коефіцієнт покриття (K_n)	0		1	1	1	3	1,3
Період оборотності запасів (O_z)	0	0		1	1	2	1,2
Період оборотності кредиторської заборгованості ($O_{крз}$)	0	0	0		1	1	1,1
Показник якості чистих активів ($P_{чА}$)	0	0	0	0		0	1,0
Загальна сума оцінок	×	×	×	×	×	10	×

Таблиця 4

Система інтерпретації інтегральних бальних оцінок фінансової безпеки підприємств роздрібно торгівлі

Діапазон набраних балів	Група підприємств за рівнем фінансової безпеки	Характеристика групи
24-30	A	Підприємство має високий рівень фінансової безпеки. Відсутні ознаки кризового стану, наявні реальні можливості для подальшого ефективного розвитку, який не потребує проведення заходів фінансової стабілізації
16-23	B	Підприємство має достатній рівень фінансової безпеки: в цілому платоспроможне та фінансово стійке, хоча окремі показники нижчі за рекомендовані значення. Проблеми полягають у відсутності системи адекватного реагування на коливання споживчого попиту і пов'язані більшою мірою з операційними бізнес-процесами. Заходи фінансової стабілізації в більшості випадків недоцільні, але в разі виявлення незадіяних у виробничій діяльності основних фондів і запасів доцільно провести реструктуризацію активів. Наявні внутрішні резерви фінансового оздоровлення, які мають бути спрямовані на подолання загрози стратегічної кризи
8-15	C	Підприємство має низький рівень фінансової безпеки: фінансово нестійке, як правило, має прострочену кредиторську заборгованість, рівень прибутку недостатній для підтримки поточної платоспроможності. Фінансове оздоровлення доцільне, хоча можливості мобілізації внутрішніх резервів в окремих випадках (на стадії наближення до кризи ліквідності) можуть бути незначними
і менше	D	Підприємство має критичний рівень фінансової безпеки: знаходиться в глибокій фінансовій кризі, борги тривалий період перевищують реальну вартість його активів, можливостей мобілізації внутрішніх резервів зростання не існує через тривалу негативну динаміку основних фінансових результатів. Імовірність успішного проведення заходів фінансового оздоровлення майже дорівнює нулю. Ефективний розвиток в обраному форматі не можливий, єдиним шляхом є продаж за ліквідаційною вартістю або пошук зовнішнього інвестора з намірами кардинальної зміни формату і напрямів діяльності

фінансової безпеки підприємств, визначити проблеми розвитку, які потребують негайного вирішення, розробити і впровадити адекватні управлінські заходи, які сприятимуть підвищенню рівня фінансової безпеки підприємств, досягненню визначених цільових орієнтирів: покращення результатів діяльності, підвищення ліквідності та збереження/зростання вартості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства економіки України № 81 від 6.03.2006 р. та № 1361 від 26.10.2010 р.). URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4dee-b07c-c66c2aa28e03&title>
2. Антонова О. В. Систематизація методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства. *Схід*. 2010. № 6 (106). С. 3–7.
3. Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа за. Москва: Финансы и статистика, 2006. 536 с.
4. Бланк И. А. Торговый менеджмент. 3-е изд. перераб. и доп. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2009. 782 с.
5. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Smart Book, Эльга, 2013. 776 с.
6. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности. Теория, практика, интерпретация/пер. с англ.; науч. ред. перевода Елисеева И. Москва: Финансы и статистика, 1996. 624 с.
7. Градов А. П., Кузин Б. И. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой. СПб: Специальная литература, 1996. 510 с.
8. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія/А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
9. Лачкова Л. І., Лачкова В. М., Сідорова Т. О. Побудова системи діагностики фінансової безпеки підприємств торгівлі. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11. С.125–136.
10. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія. Київ: КНТЕУ, 2001. 580 с.
11. Лігоненко Л. О. Торговельне підприємництво: теорія та практика: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 304 с.
12. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2015. 21 с.
13. Пономаренко В. С., Тридід О. М., Кизим М. О. Стратегія розвитку підприємств в умовах кризи: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 328 с.
14. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 272 с.
15. Шеремет А. Д., Негашев Е. В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2016. 208 с.

REFERENCES

Antonova, O. V. "Systematyzatsiia metodychnykh pidkhodiv do otsinky finansovoi bezpeky pidpriemstva" [Systematization of methodical approaches to the assessment of financial security of enterprise]. *Skhid*, no. 6(106) (2010): 3-7.

Bakanov, M. I., Melnik, M. V., and Sheremet, A. D. *Teoriya ekonomicheskogo analiza* [The theory of economic analysis]. Moscow: Finansy i statistika, 2006.

Blank, I. A. *Torgovyy menedzhment* [Trade management]. Kyiv: Elga; Nika-Tsentr, 2009.

Blank, I. A. *Upravleniye finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Administration of financial security of the enterprise]. Kyiv: Smart Book; Elga, 2013.

Bernstain, L. A. *Analiz finansovoy otchetnosti. Teoriya, praktika, interpretatsiya* [Analysis of financial statements. Theory, practice, interpretation]. Moscow: Finansy i statistika, 1996.

Gradov, A. P., and Kuzin, B. I. *Strategiya i taktika antikrizisnogo upravleniya firmoy* [Strategy and tactics of crisis management firm]. St. Petersburg: Spetsialnaya literatura, 1996.

[Legal Act of Ukraine] (2006). <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4dee-b07c-c66c2aa28e03&title>

Lachkova, L. I., Lachkova, V. M., and Sidorova, T. O. "Pobudova systemy diahnostryky finansovoi bezpeky pidpriemstv torhivli" [Building a system of diagnosis of financial safety of trade enterprises]. *Biznes Inform*, no. 11 (2015): 125-136.

Lihonenko, L. O. *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom: teoretyko-metodolohichni zasady ta praktychnyi instrumentarii* [Crisis management now: theoretical and methodological foundations and practical tools]. Kyiv: KNTEU, 2001.

Lihonenko, L. O. *Torhovelne pidpriemnystvo: teoriia ta praktyka* [Trade entrepreneurship: theory and practice]. Kyiv: KNTEU, 2012.

Mohylina, L. A. "Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti" [Management of financial security of enterprises in conditions of economic instability]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2015.

Ponomarenko, V. S., Trydid, O. M., and Kyzym, M. O. *Stratehiia rozvytku pidpriemstv v umovakh kryzy* [Development strategy of enterprises in crisis]. Kharkiv: INZHEK, 2003.

Sheremet, A. D., and Negashev, E. V. *Metodika finansovogo analiza deyatel'nosti kommercheskikh organizatsiy* [The method of financial analysis of activity of commercial organizations]. Moscow: INFRA-M, 2016.

Tereshchenko, O. O. *Antykryzove finansove upravlinnia na pidpriemstvi* [Anti-crisis financial management]. Kyiv: KNEU, 2008.

Yepifanov, A. O. et al. *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov* [Financial security of companies and banking institutions]. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2009.